

Prof. dr Gordana ĐUROVIĆ

*AGENDA EKONOMSKIH REFORMI KAO „EVROPSKA
AGENDA” – INSTITUCIONALIZACIJA PROCESA
EVROPSKIH INTEGRACIJA U CRNOJ GORI*

Jedan od ključnih ciljeva Agende ekonomskih reformi koju je marta 2003. godine usvojila Vlada Republike Crne Gore je obezbjeđivanje stabilnog i održivog ekonomskog rasta, rasta koji se ostvaruje u uslovima usklađivanja zakona i procesa sa Evropskom unijom. Crnoj Gori treba viša stopa privrednog rasta, stopa od 4% godišnje, koja bi omogućila valorizaciju crnogorskih potencijala, posebno u uslovima koji predstavljaju komparativnu prednost Crne Gore, uz poštovanje osnovnih ekoloških standarda. Na srednji rok, kao osnovni cilj privrednog razvoja svake savremene tržišne privrede, postavlja se rast životnog standarda građana, uz adekvatan obrazovni i zdravstveni sistem, i izgrađen sistem socijalne sigurnosti.

U Agendi ekonomskih reformi ostvarivanje navedenih ciljeva se projektuje na više strateških oblasti, koje sinhronizovanom planskom realizacijom i sinergijom dovode do ostvarenja osnovnog cilja, privrednog razvoja zemlje.

Ono što je postalo evidentno nakon godinu dana od usvajanja ovog sveobuhvatnog četvorogodišnjeg plana Vlade, jeste da se dalja realizacija navedenih ciljeva privrednog razvoja dešava u dijelom izmijenjenim okolnostima. U cijelom regionu zapadnog Balkana prioriteta razvojna agenda postaje tzv. Evropska agenda – strateški plan zemlje koja će joj omogućiti proces pridruživanja velikoj evropskoj porodici, Evropskoj uniji 2004. godina je de facto prva godina ozbiljnih priprema za evropske

integracije, kada se i u Crnoj Gori nameće potreba kreiranja institucionalnih osnova za proces pridruživanja, tj. približavanje ekonomskog sistema Crne Gore ka EU. Približavanje EU postaje svojevrstan strateški cilj, koji dovodi do „evropeizacije” reforme institucija, pravnog i ekonomskog sistema zemlje.

U ovom radu daje se osvrt na trendove evropskih integracija zapadnog Balkana koji se mogu pratiti kroz proces asocijacije i pridruživanja ovih zemalja prema EU, kao i refleksije tog procesa na evropske integracije u Crnoj Gori, s obzirom da se Crna Gora nalazi u specifičnom institucionalnom aranžmanu, u državnoj zajednici Srbija i Crna Gora, pa se i proces evropskih integracija odvija u specifičnim okolnostima.

1. Nova „evropska statistika”

Proširenje EU sa novih 10 članova od 1. maja 2004. godine, svakako da je značajno promijenilo ekonomsku i političku kartu Evrope. U EU našle su se Litvanija, Letonija, Estonija, Češka, Slovačka, Poljska, Mađarska, Slovenija, Malta i Kipar. Teritorija EU povećala se za četvrtinu, njeno stanovništvo za petinu, dok se DBP povećao za svega 5%.

	<i>Stanovništvo mil</i>	<i>GDP, mlrd €</i> , 2002.	<i>Inflacija</i>	<i>Stopa nezaposlenosti 2004.</i>	<i>Stopa zaposlenosti 2004.</i>	<i>Intra EU trgovina u % od ukupne trgovine</i>
EU 15	380,8	9.196	2	8	64,3	66%
EU 25	454,9	9.613	2	9	62,9	66%
US	291,4	11.084	2,3	5,7	62,7	21% sa EU

Izvor: Eurostat, 2004.

Novih 10 zemalja veoma su heterogene u svojim ekonomskim performansama i nalaze se ispod prosjeka EU. Puna mobilnost na svim tržištima, posebno na tržištu rada, stićaće se postepeno, vizni režim takođe, kao i mogućnost uvođenja Eura. Puna ekonomska integracija neće se odvijati tako jednostavno, a posebno osjetljivo pitanja postaje regionalna politika i namjena strukturnih fondova. Sa jedne strane, pojavljuje se nezadovoljstvo zemalja koje najviše izdvajaju u strukturne fondove EU, po stanovniku, kao što je npr. Holandija, i onih, najmanje razvijenih, koje najviše od tih fondova i očekuju. Sam proces usaglašavanja

vanja i odlučivanja postaje složeniji. EU trošiće godišnje preko 800 mil. eura samo za troškove prevođenja na 20 službenih jezika unije. Postavlja se pitanje balansa između procesa usaglašavanja EU 25 i procesa novog proširenja (fenomen tzv. „enlargement phatique”).

Ovo peto, do sada najveće proširenje EU svakako da se odražava i na proces evropskih integracija u regionu Zapadnog Balkana, kao i u zemljama istočne Evrope, koje su ostale izvan procesa evropskih integracija, kao što su Ukrajina, Moldavija, Gruzija itd. EU još nije postavila svoje krajnje granice, ali nije ni precizirala rokove za pridruživanja. Generalno, u budućim integracijama, svaka zemlja će imati poseban put približavanja EU, koji će se stoga i posebno valorizovati.

Na drugoj strani, zemlje koje kucaju na vrata EU veoma su uporne u sprovođenju svoje evropske agende, od koje se mnogo očekuje. Vlada poseban „evropski” optimizam. Na šesto proširenje, koje je najavljeno za 2007. godinu, čekaju Bugarska i Rumunija. Turska čeka status zemlje kandidata do kraja 2004. godine. Pojedine balkanske zemlje, Hrvatska na primjer, nadaju se dostizanju statusa koji sad imaju Rumunija i Bugarska.

2. Zapadni Balkan

U zemlje zapadnog Balkana spadaju Hrvatska, BiH, Srbija i Crna Gora sa Kosovom, Makedonija i Albanija. Za ove zemlje, proces evropskih integracija ima zajednički naziv – stabilizacija i pridruživanje. Proces stabilizacije i pridruživanja (PSP) naziv je cjelovitog strateškog pristupa EU zemljama zapadnog Balkana, koji je započet u maju 1999. godine. PSP podrazumijeva čitav niz aktivnosti i odnosa između zainteresovanih država i EU. PSP podrazumijeva uspostavljanje ugovornih odnosa između države potpisnice i EU u oblasti trgovine, carina, pomoći namijenjene unapređivanju administrativnih kapaciteta, harmonizaciji zakonodavstva u cjelini. Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju predstavlja glavni instrument PSP. Sporazumi su prilagođeni okolnostima u određenoj državi, a vremenski okvir za potpisivanje ugovora zavisi od trenutka kada su pregovori započeti i njihovog trajanja, odnosno od dinamike ispunjavanja određenih uslova. Novina PSP EU u odnosu na ugovorne veze koje je EU imala sa državama srednje i istočne Evrope jeste u naglasku na stabilizaciji, kako bi se smanjila politička nestabilnost, koja je bila odlika ovog regiona u poslednjoj deceniji prošlog vijeka. U okviru PSP insistira se na međusobnoj, regionalnoj saradnji zemalja koje žele da

se pridruže EU. Finansijska podrška ovom procesu je program CARDS, koji se ostvaruje uz pomoć Evropske agencije za rekonstrukciju.

PSP otpočeo je Samitom u Zagrebu, novembra 2000 godine. Do maja 2004. godine odvijao se različitom dinamikom u navedenim zemljama. Kao što se vidi u slijedećoj tabeli, PSP se najbrže odvija u Hrvatskoj, zatim Makedoniji, potom Albaniji i BiH, dok se PSP najsporije „dešava” u državnoj zajednici Srbija i Crna Gora, uključujući Kosovo.

*Proces stabilizacije i pridruživanja prema
Evropskoj uniji – zapadni Balkan, maj 2004. godine*

<i>Zemlja</i>	<i>Konsultativna radna grupa</i>	<i>Studija izvod- ljivosti</i>	<i>Otpočinjanje pregovora</i>	<i>Zaključivanje sporazuma</i>	<i>Sprovođenje sporazuma</i>	<i>Status zemlje kandidata (avis)</i>
Hrvatska	02. 2000	05.2000	11.2000	10.2001	2001-04	April 2004
Makedonija	01.1998	06.1999	01.2000	04.2001	2001-	
Albanija	11.2000	06.2001	01.2003			
BiH	02.1998	11.2003				
SCG	0d 01.2001					

Dok su druge zemlje regiona otpočinjale pregovore i dolazile do sporazuma, tj. do njegove operativne implementacije kroz devet poglavlja integracije i saradnje, u SCG potrošeno je više od dvije godine na pronalaženje osnovnog institucionalnog okvira dvije države članice (Beogradski sporazum, mart 2002), a zatim još gotovo cijela jedna godina do usvajanja Ustavne povelje, i još pola godine do usvajanja Zakona o implementaciji akcionog plana harmonizacije ekonomskih sistema Crne Gore i Srbije, radi otklanjanja ograničenja nesmetanom protoku roba, ljudi, usluga i kapitala na unutrašnjem tržištu. Jasna potreba eksterne harmonizacije, harmonizacije prema EU, zamijenjena je fokusom na internu harmonizaciju između dvije države članice, koja je često i odstupala od bazičnih standarda WTO i EU.

Očito da model PSP nije optimalno riješenje za Srbiju i Crnu Goru, pri čemu pitanje Kosova i dalje ostaje otvoreno, tj. dijalog o budućnosti trećeg entiteta SCG tek treba da bude predmet političkog dijaloga.

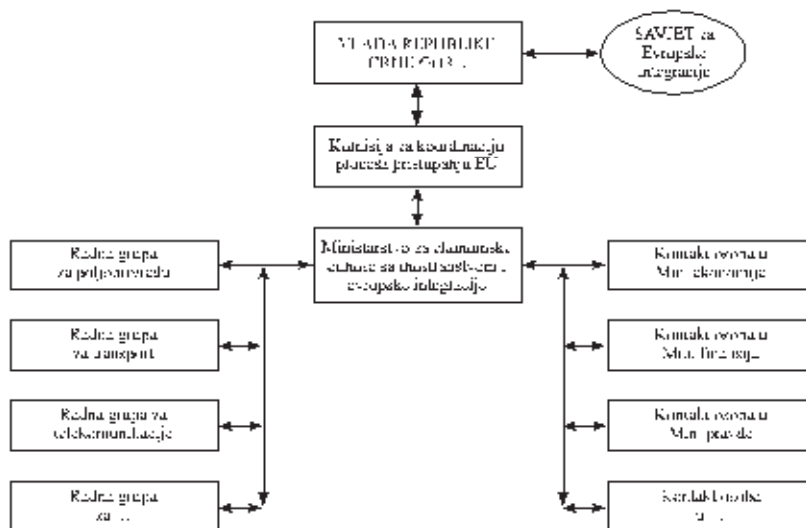
Akcioni plan harmonizacije dva ekonomska sistema istakao je svu različitost i složenost procesa usaglašavanja dvije države članice, imajući u vidu razlike u njihovoj ekonomskoj strukturi, prioritetima, veličini, strateškim projektima, valuti, nivou privatizacije itd. Sadašnji forum

SCG i EU, unaprijeđeni stalni dijalog, održan je kroz četiri dosadašnje sesije, bez nekih značajnijih rezultata u internoj harmonizaciji. Stoga se zemlje članice državne zajednice sve više okreću svojim sopstvenim ekonomskim sistemima i njihovom usklađivanju sa standardima EU u mjeri kojoj to mogu realizovati svaka zemlja ponaosob.

Stoga se 2004. godina i može uzeti kao prva godina ozbiljnih priprema Crne Gore za proces evropskih integracija, posebno na donošenje sistemskih zakona u oblasti carinske i trgovinske politike, kao i zaokruživanja institucija i tijela koje treba da izvedu cijeli proces.

3. 2004 – Mreža za evropske integracije u Crnoj Gori

Odbor za evropske integracije Skupštine Crne Gore formiran je novembra 2003. godine, dok su se aprila 2004. godine formirali Savjet za evropske integracije Crne Gore i Vladina komisija za koordinaciju aktivnosti na procesu pridruživanja Crne Gore prema EU.

Objašnjenje:

1. *Savjet za evropske integracije* je političko-savjetodavno tijelo na najvišem nivou koje daje strateške smjernice Vladi i ministarstvima u vezi sa poslovima i aktivnostima pridruživanja EU.

2. *Komisija za koordinaciju procesa pristupanja EU* je radno tijelo Vlade RCG koje koordinira i unapređuje aktivnosti unutar ministarstava

i drugih državnih organa i institucija u cilju ostvarivanja politike koja se odnosi na proces pridruživanja EU.

3. *Radne grupe* – osnovaće se sa ciljem pripreme pregovaračke pozicije i uspostavljanja međuministarske koordinacije u skladu sa potrebama rada na poglavljima *acquisa*.

4. *Kontakt osobe u ministarstvima* – ustanovljavaju se kao prelazno rješenje do osnivanja organizacionih jedinica vezanih za procese evropskih integracija u ministarstvima. Neophodnost hitnog imenovanja kontakt osoba je poboljšanje operativnog rada na koordinaciji aktivnosti vezanih za evropske integracije.

Zaokruživanjem institucija i tijela za evropske integracije u Crnoj Gori stvorile su se neophodne organizacione i stručne pretpostavke da se započne dinamičan proces pripreme Crne Gore za aktivno približavanje Evropskoj uniji.

Savjet za evropske integracije održao je svoju prvu sjednicu na kojoj su podržani komentari o Trećem izvještaju o PSP za Srbiju i Crnu Goru, kao i komentari o nacrtu dokumenta Evropsko partnerstvo, koje je pripremila Evropska komisija. Njih je dalje podržala i Vlada RCG.

Komisija za koordinaciju procesa pridruživanja EU takođe je analizirala dokumenta EK, kao i cjelokupnu pripremu za Četvrti unaprijeđeni stalni dijalog, krajem aprila 2004. godine. U toku su dalje aktivnosti na izradi akcionog plana za implementaciju evropskog partnerstva, po njegovom usvajanju.

Ministarstvo za ekonomske odnose sa inostranstvom i evropske integracije koordinira čitavim procesom, radom Komisije, saradnjom sa Parlamentarnim odborom za evropske integracije, kao i pripremanjima sjednica Savjeta za evropske integracije.

Vlada RCG otpočela je izradu analize usklađenosti zakonodavstava sa propisima EU, kao i definisanjem prioriteta zakona za harmonizaciju. U toku je i izrada strategije pridruživanja Crne Gore prema Evropskoj uniji, kao i pripreme za nastavak Unaprijeđenog stalnog dijaloga sa EU, koji će se po prvi put održati u Podgorici.

Navedenim aktivnostima Crna Gora aktivno utiče na ostvarivanje svih navedenih ciljeva koji su dati u Agendi ekonomskih reformi, dajući im aktuelan „evropski okvir”. Evropska agenda za Crnu Goru predstavlja jasnu viziju ekonomskog i ukupnog razvoja zemlje, koja preferira da u što skorijem periodu zakuca na vrata EU.